

ZE IS WÈL 'N ZONDE WÈRD...

Ze is wèl 'n zonde wèrd...

Honderd Brabantse spreuken vergaard,
vertaald, verklaard en verbeeld.

Cor Swanenberg & Nelleke de Laat

2e druk

2006

UITGEVERIJ VAN DE BERG ALMERE ENSCHEDE

Omslag en illustraties: Nelleke de Laat

Eerder verschenen in 1993 als nummer 20 in de Houvaastreeks.

CIP-GEGEVENS KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK, DEN HAAG

Swanenberg, C.

Ze is wèl 'n zonde wèrd; C. Swanenberg - Almere Enschede : Van de Berg

ISBN 10: 90-5512-248-3

ISBN 13: 978-90-5512-248-6

NUR 525

Trefw. : spreuken ; oorspronkelijk ; Brabants dialect

ISBN 10: 9055122483

ISBN 13: 9789055122486

© C. Swanenberg, 2006 Berlicum

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of welke andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

www.uitgeverijvandeberg.nl & www.streekboeken.nl

Vurraf

We he'n 'n keus gemaakt uit de wilde van schön Brabantse spreuk. 't Is mar 'n haandvol uit 'n maandvol, zoogezeed. We he'n vur ons gevuul 't belangrijkste woord òngehaauwe um ze alfabetisch op mekare te laote volge.

Vooraf

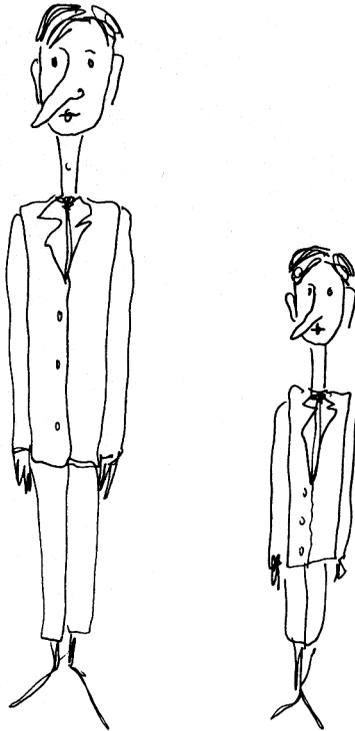
Hier is een keuze gemaakt uit het rijke arsenaal van Brabantse spreuken. Het is slechts een handvol uit een mandvol om zo te zeggen. De volgorde is alfabetisch bepaald via het belangrijkste woord voor de betekenis van de spreuk. (Meestal is dat het eerste zelfstandig naamwoord, soms prevaleert een andere woordsoort).

De lillekste aauw he'n dik de schönste jong.

De lelijkste ouders hebben dikwijls de schoonste kinderen.

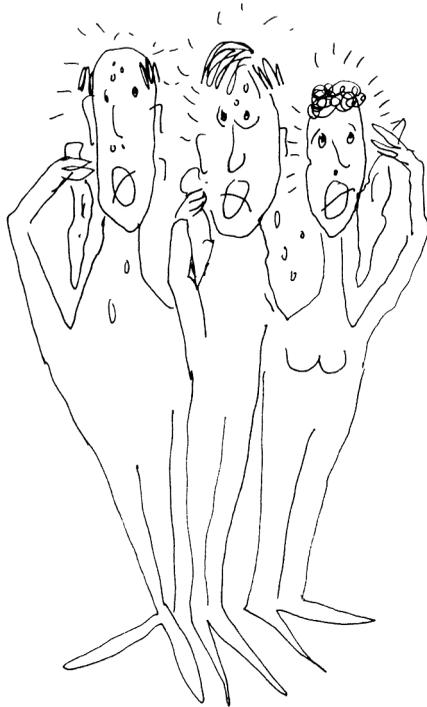
Afkomst kan verrassend zijn en wijsheid in spreuken evenzo;
men zegt immers ook: *'t zen gin kaoi jong die nor goei aauw aarde.*

Hij stòlt krèk op d'n auuwe.

Hij lijkt precies op zijn vader.

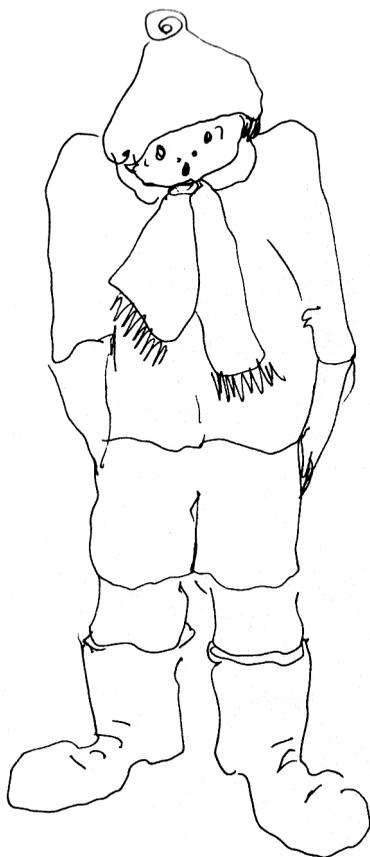
Meestal wordt dit betrokken op uiterlijk,
maar de spreuk kan ook verwijzen naar karaktertrekken.

't Is hier um af te pikke.

Het is hier om af te pikken (sterven).

De temperatuur of atmosfeer is niet te harden.

't Is akkrementisch kaauw, dus schoeit oew schene.

Het is afschuwelijk koud, dus schoei je schenen.

Akkerment is een oude krachtterm of basterdvloek.
De schenen schoeien betekent in dit geval je warm aankleden.

D'r wónt mar anderhalve mins èn 'ne pèirdekop.

Er woont maar anderhalve mens en een paardenkop.

Er woont vrijwel niemand; gezegd van een onbelangrijk gehucht.

Ik nim elk jaor in mèij 'n bad of 't nou nóddig is of nie.

Ik neem elk jaar in mei een bad of het nu nodig is of niet.

De spreuk geeft quasi de aversie tegen water en de properheid van de spreker aan.

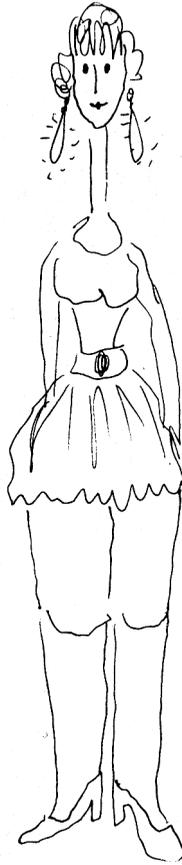

**'t Wordt ted dè'k bak, zin 't boerke,
want ik kan bekant nie mer in m'n klompe.**

Het wordt tijd dat ik bak, zei het boertje,
want ik kan bijna niet meer in mijn klompen.

Dit gezegde gaat terug op het vroegere bakkersgebruik om de deeg in de trog te kneden met de voeten. In begin vorige eeuw baktten veel boeren nog zelf in de bakeest.

Hygiëne stond niet hoog in het vaandel.

Ze ha 'n por been ès brompeul.

Ze had een paar benen als brompalen.

Bij brompaal moet men denken aan de vroegere ronde bomen die de bovenleidingen van de stroomvoorzieningen en telefoonverbindingen droegen. Deze palen maakten (vooral bij mistig weer) vaak een brommend geluid. Men zei ook wel *die meid hi gin kuite*.

Been tot de kont òn toe, dè's ok 'n hil dil bil!

Benen tot de kont toe, dat is ook heel veel bil.

Dit wordt vooral gezegd wanneer er erg veel van het vrouwelijk been te zien is.
Spottend werd hetzelfde verschijnsel ook wel eens verwoord als *'n kont op hog poote*.

Pas op gij; dè wordt dalek bèrrevoets nor bed!

Pas op jij, dat wordt dadelijk op blote voeten naar bed!

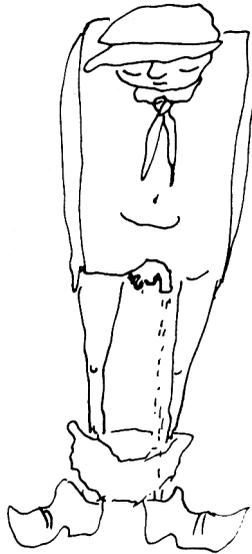
Dit loze dreigement (men gaat immers meestal blootsvoets naar bed)
wordt graag gebruikt tegenover ondeugende kinderen.

Alle bietjes hèlepe, zin 't wefke èn ze spietste in de pappot.

Alle beetjes helpen, zei het wijfje en ze spuwde in de pappot.

Een variant op het bekende *alle bietjes hèlepe, zin de mug èn ze pieste in de zee.*

De knapsten boer pist nog wèl 's op z'n klompe.

De knapste boer pist nog wel eens op zijn klompen.

Ook de beste maakt nog wel eens een foutje.

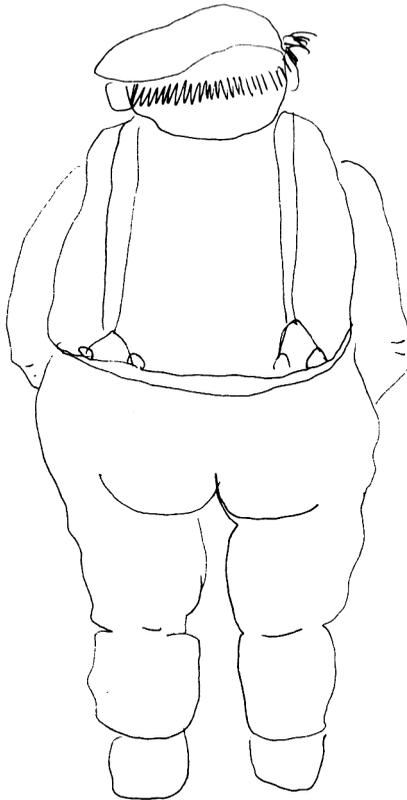
Vergelijk: het beste paard struikelt wel eens; de beste breister laat wel eens een steek vallen; *'n slim hen li nog wèl 's in de nittele.*

Ik stò d'r vur in, zin d'n boer èn ie schupte z'n klompen ùit.

Ik sta er voor in, zei de boer en hij schopte zijn klompen uit.

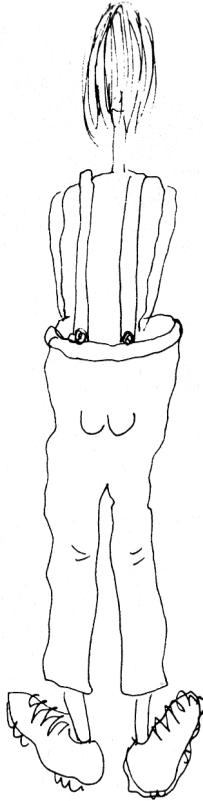
Een zeispreuk die vooral gehoord wordt wanneer de spreker ernstig twijfelt aan de vastberadenheid van een persoon.

Ons boerre paast alles, zin Jan Jùppe, wij zen van aachtere rond.

Ons boeren past alles, zei Jan Joppen, wij zijn van achter rond.

Wij boeren moeten alles maar over onze kant laten gaan,
want wij moeten het toch altijd ontgelden.

Dè's meer boks ès kont.

Dat is meer broek dan kont.

Gezegd bij het zien van iemand die een veel te grote broek draagt.

Schrijf maar op oewen buik, dan kunde 't mi oew hemd uitveege.

Schrijf maar op je buik, dan kun je het met je hemd uitvegen.

Dit wordt vooral gezegd wanneer men bedoelt
dat de aangesprokene niet op betaling hoeft te rekenen.

Hij leest d'n bùil van De Gruyter òn d'n binnekant.

Hij leest de buil van De Gruyter aan de binnenkant.

Gezegd van iemand die 'het' denkt te weten, terwijl het tegendeel waar is. Eigenlijk bedoelt men dat hij vrijwel niets leest. Als variant hoort men ook: *Hij leest de bùile van Hettema òn d'n binnekant.* De Gruyter was de grootgrutter (de kruidenier) van Den Bosch die landelijke bekendheid verwierf in de vijftiger, zestiger jaren. Hettema en Ebben waren de grondleggers van de EDAH. In de omslag van de oude puntzakken van de EDAH stonden spreuken en gezegdes!

**Christus van Merante, bid vur de klante,
bid vur onze Jan dè-t-ie lèkker pisse kan.**

Christus van Merante, bid voor de klanten,
bid voor onze Jan dat hij lekker pissen kan.

Een spotspreuk die begint met de bekende Brabantse uitroep *Christus van Merante* die vele varianten kent: *Jikkés (van) Merante*, *Jizzus (van) Merante*, *Hereke van Merante*, *Jirreke van Merante*... Waarschijnlijk gaat het hier om een vervorming van het Portugese *Jesu de Miranda* (da Douro).

't Gi nie um 't danse mar um 't vaasthauwe.

Het gaat niet om het dansen maar om het vasthouden.

De dansvaardigheid is minder belangrijk dan de nabijheid van de geliefde.

**Ik heur d'r hier wèl vier, zin d'n dirigènt,
die d're kop nie ope doen.**

Ik hoor er hier wel vier, zei de dirigent, die hun kop niet open doen.

Eigenlijk een onzinspreuk; iemand die zijn kop (mond) niet open doet,
kun je immers niet horen.

D'n duvel zit achter 't kruis.

De duivel zit achter het kruis.

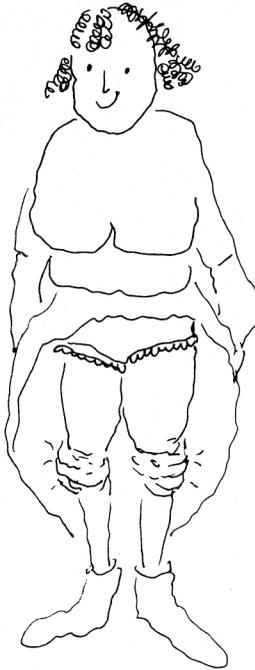
Het kwaad komt uit onverdachte hoek. Het kan ook betekenen:
mensen die zich mooi voordoen, hebben niet altijd goeds in de zin.

Ik heb 'r èijer onder geleed, mar hij makte d'r struif af.

Ik heb er eieren onder gelegd, maar hij maakte er struif af.

Èijer onder iemes legge betekent iemand erg verwennen.
Uit de spreuk blijkt dat verwennerij niet goed besteed is.

Trien waar iemes die èird òn de kniejes ha.

Trien was iemand die aarde aan de knieën had.

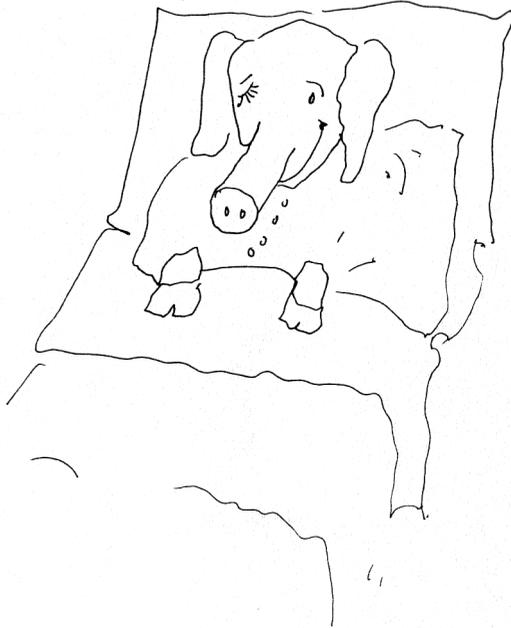
Van een huwbare dochter die zeer welgesteld is,
zegt men dat ze aarde aan de knieën heeft.

't Is hier stukke beeter ès in 'nen ekstersnest.

Het is hier stukken beter dan in een eksternest.

Vooraf gezegd wanneer men vanuit guur weer
binnenkomt in een huiskamer met behaaglijke temperatuur.

Vur dè èindje worst dè gèllie het, wil ik gin òlling vèrke in bed.

Voor dat eindje worst dat jullie hebben, wil ik geen heel varken in bed.

Vooral door alleenstaande vrouwen tegen uitnodigend manvolk gezegd. Het dialectwoord *òlling* komt in Middelnederlands voor als *alinc* en *alink*. De betekenis was en is 'helemaal, geheel en al'. In het huidige Nederlands is het geheel verdwenen.

Goei weer um èrfhaus te haauwe.

Goed weer om erfhuis te houden.

Gezegd bij heel slecht, onaangenaam weer.

Erfhuis houden is de benaming voor de openbare verkoop van de bezittingen van overleden families. Het bezichtigen van zo'n inboedel is altijd interessant.

We laote d'n èrremoei thaus (èn 't mes op toffel).

We laten de armoe thuis en het mes op tafel.

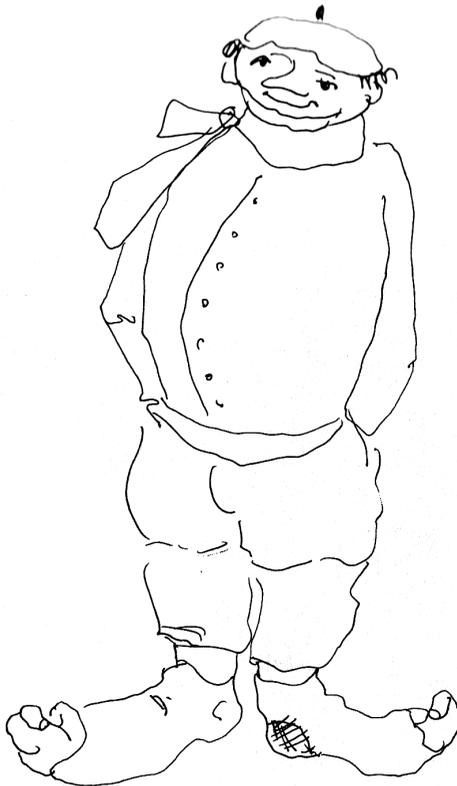
Gezegd als men van plan is het er eens goed van te nemen,
wanneer men bijvoorbeeld uit gaat eten.

**Ès in fibbrewari de mugge zwèrme,
moette in mèrt oew orre wèrme.**

Als in februari de muggen zwermen, moet je in maart je oren warmen.

Een vroeg voorjaar voorspelt weinig goeds,
omdat de kou dan meestal nog niet echt uit de lucht is.

De flodderbónne beginnen al ùit te komme.

De tuinbonen beginnen al uit te komen.

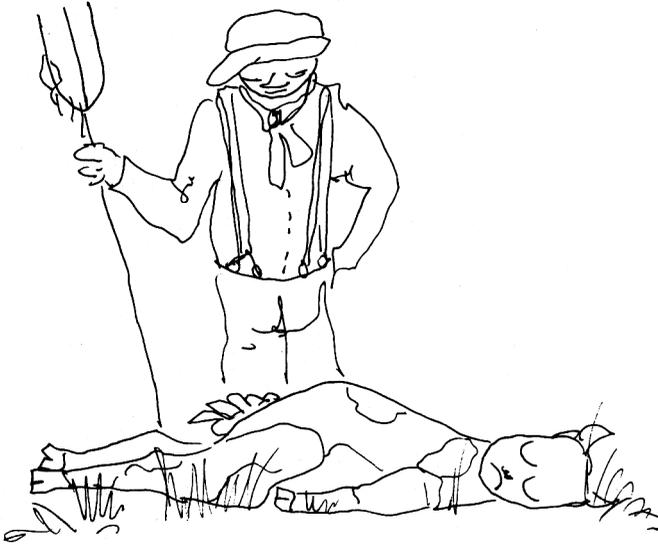
Gezegd wanneer de tenen door de kousen of sokken beginnen te komen. *Flodderbónne* hebben hun dialectnaam te danken aan het feit dat ze nogal winddrijvend werken. Andere dialectbenamingen voor dezelfde bonen zijn: *moffelbónne* en *boerreteen*. Wanneer de sokken nog net niet kapot zijn, maar de tenen al 'doorschijnen' zegt men dat '*de bónne al greijnze*'.

Um gèld èn 'n kont gi de wirreld rond.

Om geld en een kont gaat de wereld rond.

Geld en vrouwelijke aantrekkingskracht doen de wereld draaien.

**'n Geluk bé 'n ongeluk, zin boer Tob,
m'n koew is kepot mar m'n hoi is krèk op.**

Een geluk bij een ongeluk, zei boer Tob,
mijn koe is dood maar mijn hooi is net op.

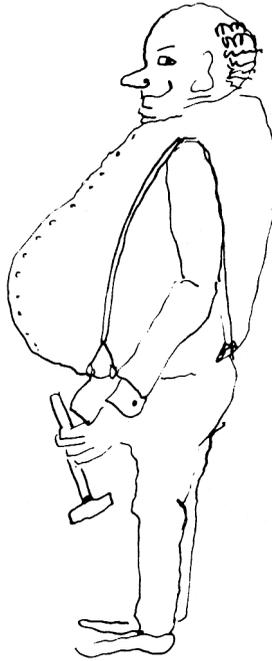
Sommige 'meevallers' komen toch ongelegen.
Hier is weer eens sprake van de aloude spreekwoordelijke boerendomheid.

Goewd geboerd, zin Tinus, twèlf èijer èn dèrtien kùikskes.

Goed geboerd, zei Tinus, twaalf eieren en dertien kuikentjes.

Kùikske is een interessant dialectwoord. Het is afgeleid van een oud woord 'kuik' dat jonge kip betekent, maar dat basiswoord is in ons dialect geheel verdwenen. Het verkleinwoord is wel bekend gebleven. Ook hier is sprake van domheid; men kan niet meer kuikens krijgen dan men eieren heeft.

Goei geridschap hi 'n afdak nóddig.

Goed gereedschap heeft een afdak nodig.

Een gezegde dat door mannen gretig wordt gebruikt om het dikke buikje te vergoelijken.

**Daor wordt goewd geboerd onder 't vurste gebont; de klèinste
is alwir òn 'n stintje op z'n kùpke toe.**

Daar wordt goed geboerd onder het voorste gebinte; de kleinste is
alweer aan een steentje op zijn kopje toe.

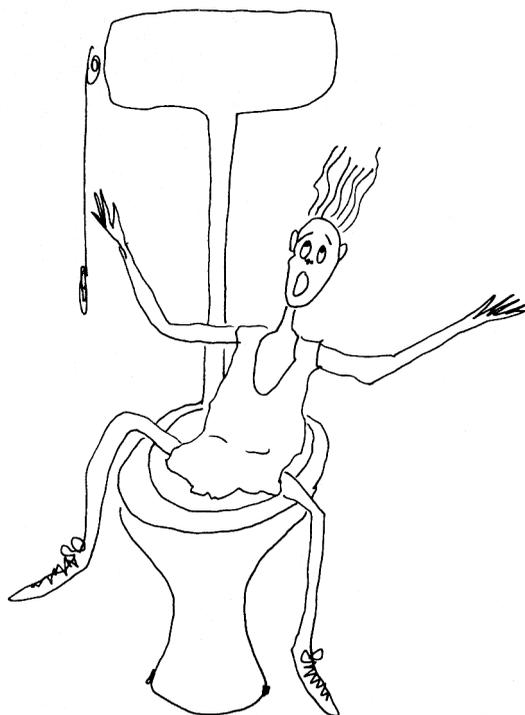
Gezegd van een kinderrijk en nog immer groeiend gezin. 't *Vurste gebont* staat voor het voorhuis, 't *aachtertse gebont* is de stal. Als de jongste te veel verwend dreigde te worden, was hij aan een steentje op zijn kopje toe. Dan mocht hij niet langer de jongste en meest vertroetelde meer zijn.

Wè goewd is vur de kaauw is ok goewd vur de hèt.

Wat goed is voor de kou is ook goed voor de hitte.

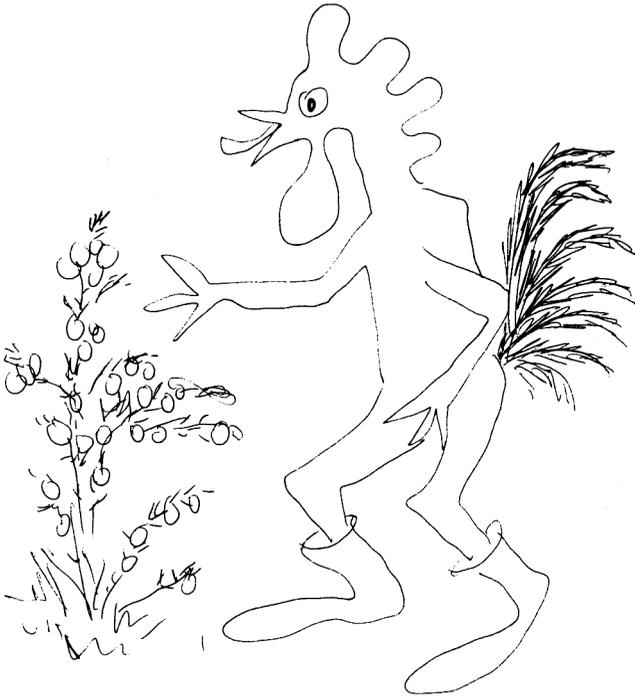
Goede kleding geeft in alle weersomstandigheden bescherming. Daarom zie je boeren-
volk niet vaak werken met ontblote bovenlijven.

Ès ge op groote-minse-kakhuize gòt, dan valde dur d'n bril.

Als je op grote-mensen-kakhuizen gaat, dan val je door de bril.

Wanneer je boven je stand wilt leven, val je door de mand en kom je bedrogen uit.

Hij din d'r op af ès 'nen haon onder de kroesele.

Hij ging er op af als een haon op de kruisbessen.

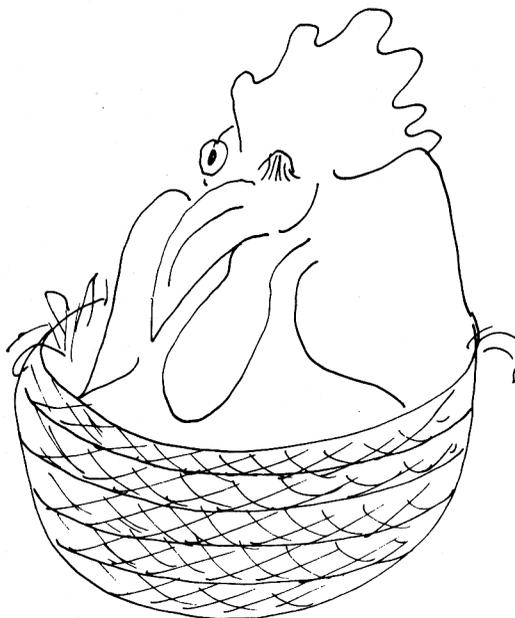
Gezegd wanneer iemand met grote graagte te werk gaat.

Oew leste hemd dè hi gin tèsse.

Je laatste hemd heeft geen zakken.

Je moet je er goed van bewust zijn dat al het materiële aards is
en dat je niets mee kunt nemen op je laatste reis.

Nou wete we wor 't henneke te nest gi.

Nu weten we waar het hennetje te nest gaat.

Nu weten we waar we de eieren moeten zoeken.

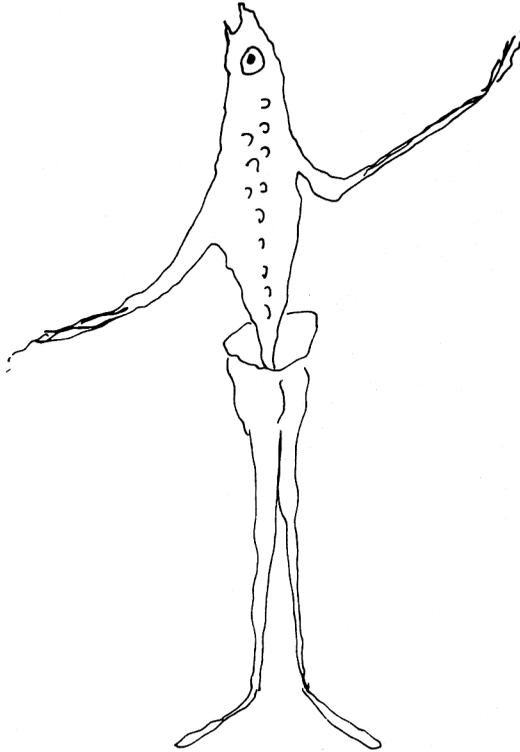
We weten de oplossing voor ons probleem.

Op herses groeie gin haar.

Op hersens groeien geen haren.

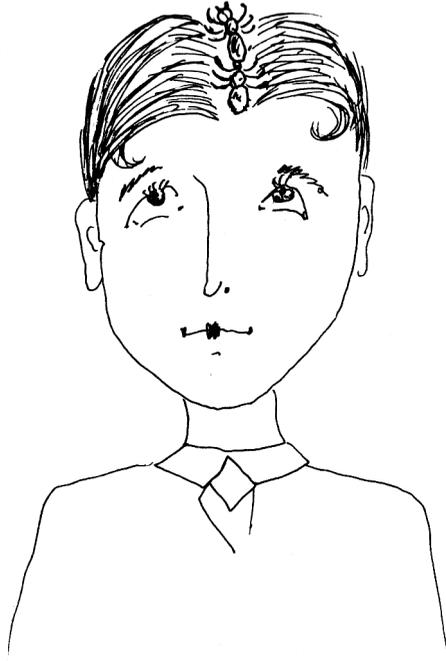
Kaalheid zou getuigen van het bezit van een goed brein.
Een vergoelijkende spreuk voor kale 'wijze mannen'.

**Wè is 't toch 'ne schraolen herring...
hij wèijt bekant ùit z'n boks.**

Wat is het toch een schrale haring..., hij waait bijna uit zijn broek.

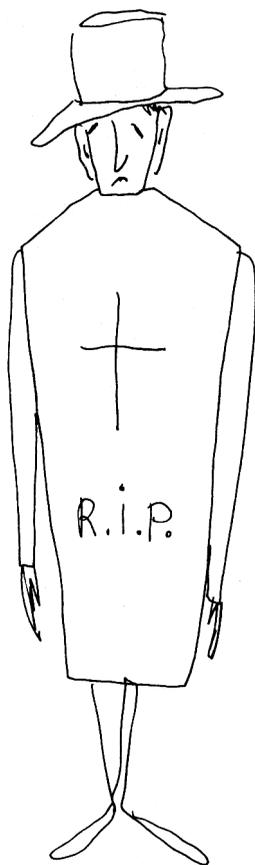
Gezegd van iemand die heel mager en min is.

**De hurkes nètjes gekèmd
èn unne schönne laospad in de mitte.**

De haartjes netjes gekamd en een mooie luizenpad in het midden.

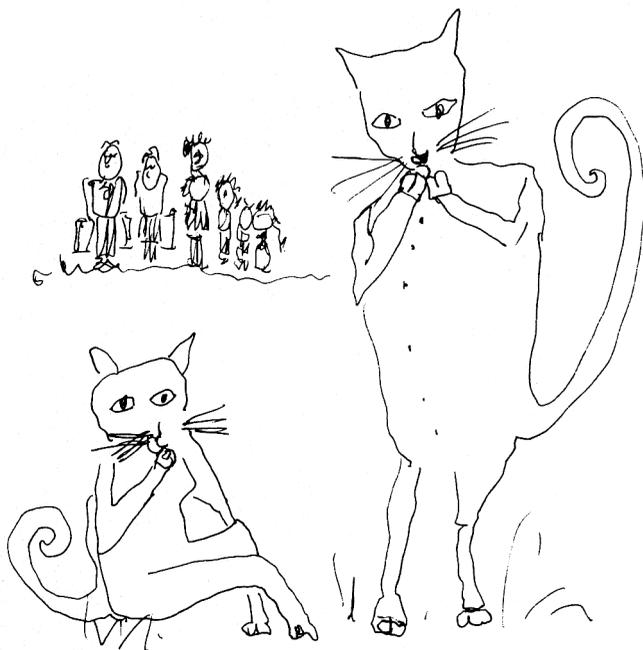
De laospad is de scheiding.

Hij kreg unnen houtere jas òn.

Hij krijgt een houten jas aan.

Hij gaat de doodskest in en daar ligt hij *in z'n leste hemd zonder tèsse.*

Poetse de katte, dan kregde volk.

Poetsen de katten, dan krijg je visite.

Er is een rijmspreuk met soortgelijke betekenis:
ès de kat d'r èige waast, kùmt 'r zeker unne gaast.

Ze waast d'r èigen ès de katte.

Ze wast zichzelf als de katten.

Ze ziet net als de katten nauwelijks water.

Vandaar ook 'n *kattewasje* voor een vluchtig washandje door het gezicht.

**Platte keijnder zen 't hèndigste, zin Klaar
èn ze kreeg ieder jaar 'ne klèine.**

Platte kinderen zijn wel het gemakkelijkst, zei Klaar
en ze kreeg ieder jaar een kleintje.

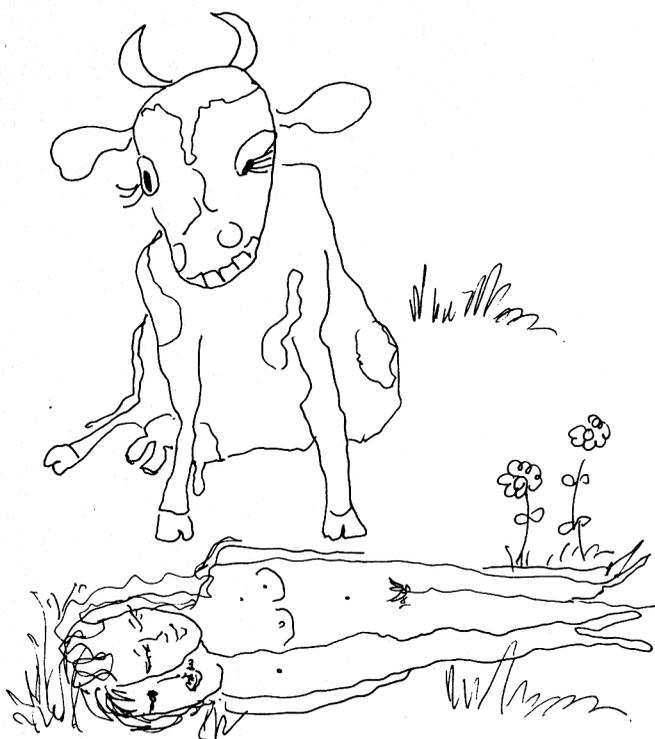
Platte keijnder (baby's in de wieg) worden *komvortkeijnder* (lopende peutertjes)
en die zijn aanzienlijk lastiger.

Ik goi mi aow knoke de note nog ùit d'n boom.

Ik gooi met jouw botten de noten nog uit de boom.

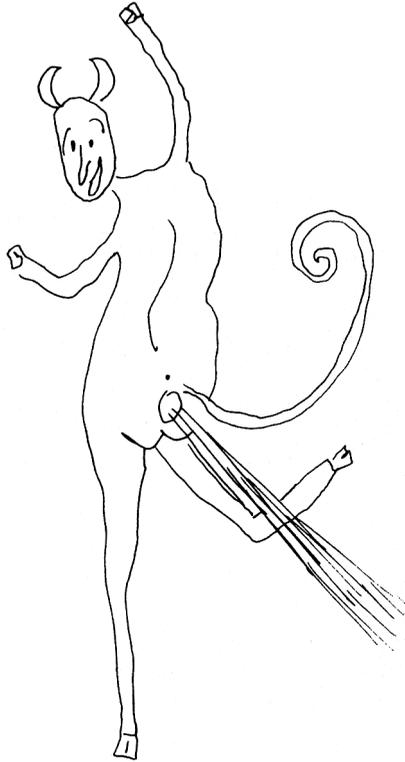
Stoere grootspraak met de betekenis: ik overleef jou ver.

Ze ha al veul koei op d're kop gezien.

Ze had al veel koeien op hun kop gezien.

Ze had in de vrije natuur al vaak de liefde bedreven.

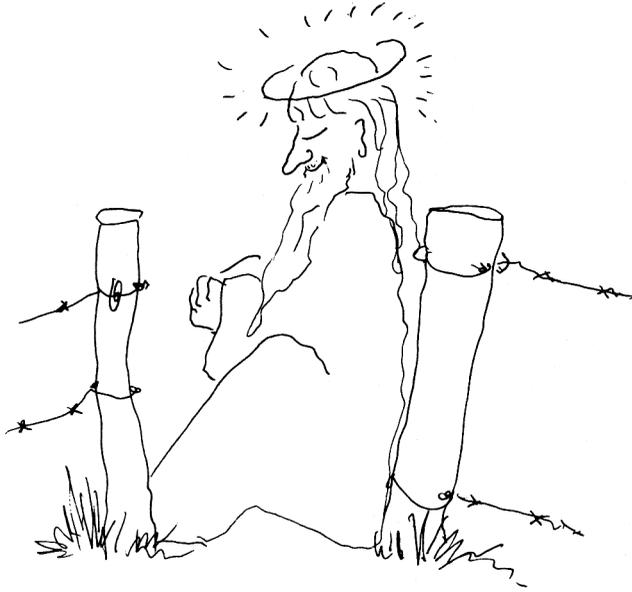

**Dè zal oew kuntje vaore, zin d'n duvel
èn ie din 'n groote donderscheet.**

Dat zal je kontje varen, zei de duivel
en hij deed een grote donderscheet.

De betekenis van het eerste deel van deze zeispreuk is:
dat zul je als een groot gemis ervaren.

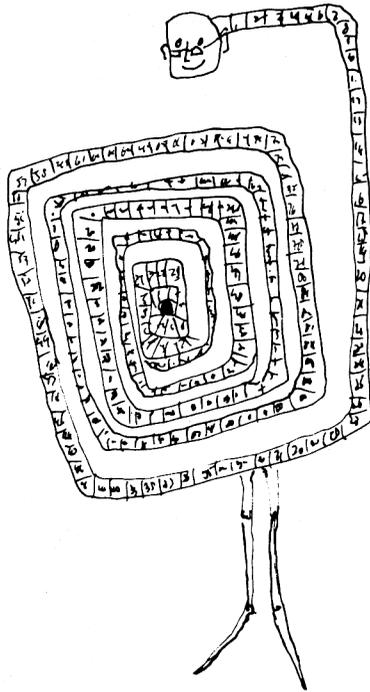
Het tweede deel geeft als zo vaak een onverwachte humoristische wending aan het geheel.

**Ès ge oew laand gin mès gift, dan blef Onze Lieven Heer
in 't hekkegat zitte.**

Als je je land geen mest geeft, dan blijft Onze Lieve Heer
in het hekkengat zitten.

Als je je grond niet goed bemest, rust er geen zegen op.
(Het *hekkegat* is de toegangspoort.)

Daor of daor 'ntrent, zin de landmeeter.

Daar of daaromtrent, zei de landmeter.

Deze grappige zeispreuk wordt gebezigd wanneer iets niet exact aangegeven kan worden. Van de landmeter verwacht men natuurlijk precisie.

**Mi Lichtmis is d'r gin wefke zó èrm
of ze maakt d'r struifpènneke wèrm.**

Met Lichtmis is er geen vrouwtje zo arm
of ze maakt haar struifpannetje warm.

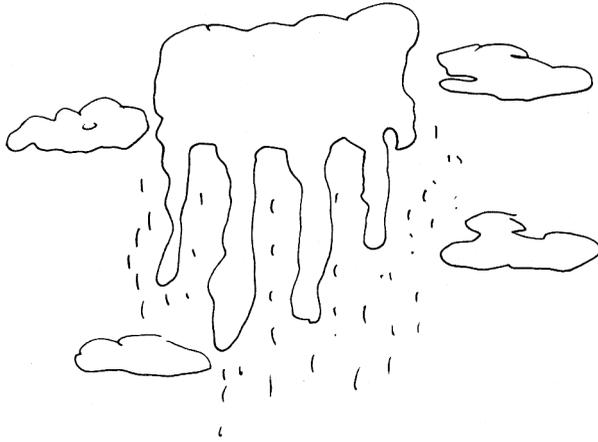
Er bestond vanouds een gebruik om met Maria Lichtmis, 2 februari,
pannenkoeken te bakken (evenals op vastenavond).

**Onze Lindert waar zó lui, zin Stien Stom,
hij traowde 'n weuw mi aacht jong!**

Onze Leendert was zo lui, zei Stien Stom,
hij trouwde een weduwe met acht kinderen!

Een zeispreuk die van toepassing is op apathische mannen.

't Zal oppezaard wèl reegen worre want de lucht ùirt zó òn.

Het zal waarschijnlijk wel regen worden,
want de bewolking wordt zo zwaar.

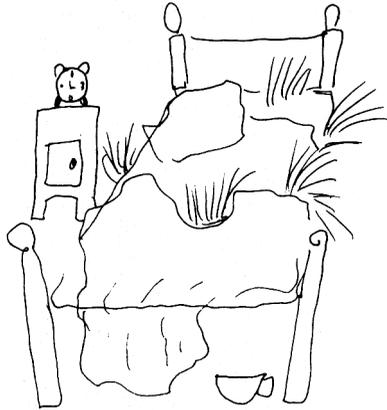
Oppezaard is een vervorming van Frans 'par hasard'. Het woord *ònùire* (aanuieren) wordt oorspronkelijk gebruikt voor drachtige koeien waarbij de uieromvang toeneemt naarmate de kalfdatum dichterbij komt.

**D'r loope nog lomperikke zat rond, zin Linnard
èn ie zaag z'n èigen in de spiegel.**

Er lopen nog lomperiken genoeg rond, zei Leonard
en hij zag zichzelf in de spiegel.

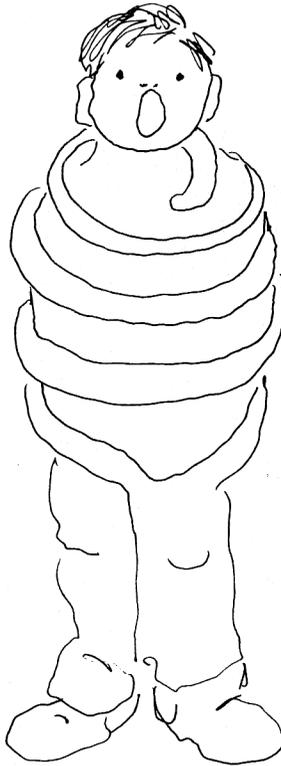
Zelfkennis siert de mens...

Bé lùì wijve ligge de bedde d'n òllingen dag mi de haor umhog.

Bij luie vrouwen liggen de bedden de hele dag
met de haren omhoog.

Het opmaken van de bedden wordt
als een van de dagelijkse taken der vrouw beschouwd.

Ès lulle worst waar, hádde gé 'n hil èind.

Als lullen worst was, had jij een heel eind.

Gezegd tegen iemand die veel kletspraat verkoopt.

Varianten zijn: ... *dan hádde gij 'n hil maand*; ... *dan hádde gij 'n hil febriek*.

**Mannebroeders, zin d'n béziende pestoor
èn ie spraak vur de K.V.O.**

Mannenbroeders, zei de bijziende pastoor
en hij sprak voor de K.V.O.

De K.V.O. is de Katholieke Vrouwen Organisatie.

**'t Kan men niks schille wie de mallemeule drèijt,
ès ik 'r mar in zit.**

Het kan mij niets schelen wie de mallemolen draait,
als ik er maar in zit.

Het maakt me niet uit wie er verantwoordelijk is voor het profijt,
als ik maar mag meegenieten.

**Dè mes is zó bot dè ge 'r op oew bloote kont
mi nor Keule kunt reije.**

Dat mes is zo bot dat je ermee op je blote kont
naar Keulen kunt rijden.

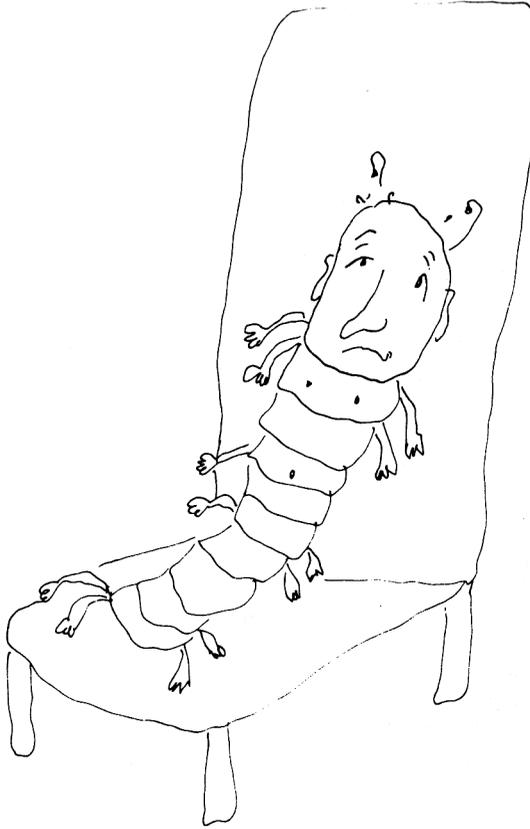
De spreekwoordelijke botheid is hier erg groot.

Ieder z'ne meug, zin d'n boer èn ie fraat pèirdevijge.

Ieder z'n meug, zei de boer en hij at paardenvijgen.

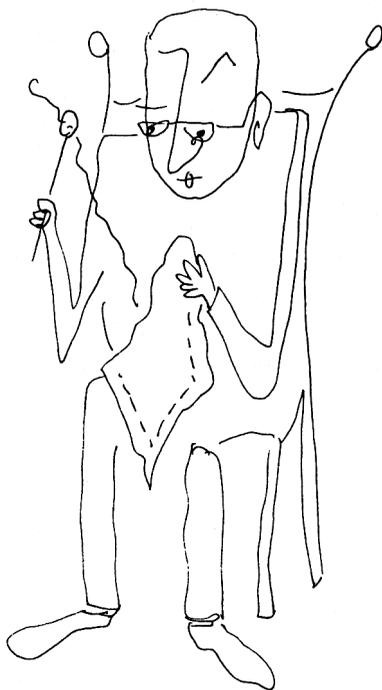
Het tweede deel van deze spreuk wordt ook wel gezegd als: *èn ie fraat vijge.*

Ik zé zó muug ès 'n maoi.

Ik ben zo moe als een made.

Ik ben doodmoe. In deze vergelijking speelt de alliteratie een belangrijke rol.
Men zegt ook: *zó muug ès 'nen hond*.

Hij nèijt z'nen èige naod.

Hij naait zijn eigen naad.

Hij gaat eigengereid zijn gang.

**D'n ònhauwer wint, zin Dookus
èn ie din nor bed mi al z'n dingen òn.**

De aanhouder wint, zei Dokus
en hij ging naar bed met al zijn kleren aan.

Deze zeispreuk is gebaseerd op de tweeledige betekenis van 'aanhouden'.
Dookus is een van de vele oude mannennamen die de bijbetekenis 'sufferd' hebben
gekregen. (Vergelijk Hannus, Kloorus, Tinus, Dorrus, Driek).

Zen oew ooge wir gróttter ès oewe mond?

Zijn je ogen weer eens groter dan je mond?

Gezegd tegen iemand die met lange tanden zit te eten van een veel te vol bord.

Gullie it de orre van m'ne kop.

Jullie eten de oren van mijn kop.

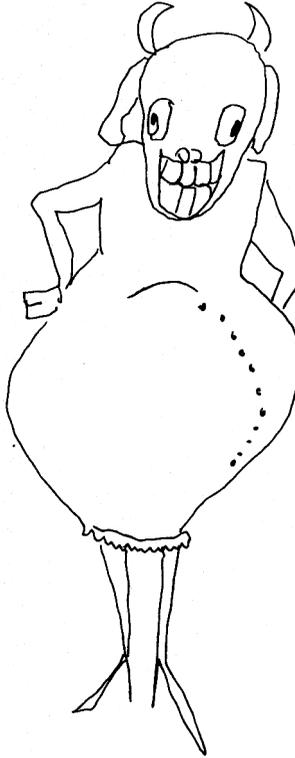
Gezegd door de ouder die het voedsel nauwelijks aangesleept kan krijgen.

Zón pan èipel mi 'n reegenbùì, nee, dan waar petòzzie beeter!

Zo'n pan aardappelen met een regenbui, nee,
dan was stamppot van boerenkool beter!

Gezegd bij het zien van 'deftige kost'. *Petòzzie* is een vervorming van het Franse potage. Het woord *petòzzie* wordt in Brabant vooral voor *boerremoesstamp* gebruikt, maar er wordt ook gesproken van wortelepètòzzie (hutspot) en *appelepètòzzie* (hete bliksem).

Ze ha 'ne pèns ès 'n spurriekow.

Ze had een pens als een spurriekoe.

Ze had een corpulent voorkomen. Spurrie is een teer gewas dat vroeger veel verbouwd werd en waarvan de koeien veel moesten eten om er dik van te worden.

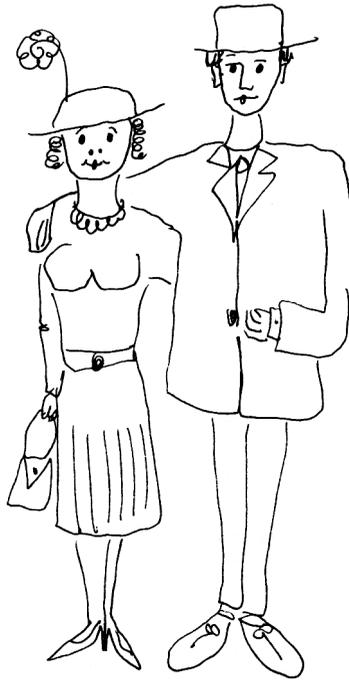
Ze kregen dan een gezwollen buik, 'ne spurriepèns.

Ès 't reegent op de pestoor, dan drùp 't op de kùster.

Als het regent op de pastoor, dan druip het op de koster.

Wanneer de baas een mee- of tegenvaller heeft,
dan voelt zijn ondergeschikte daar ook de gevolgen van.

Hij hi 'n pront wefke èn ie is zèlf ok 'ne fidante kèirel.

Hij heeft een pront vrouwtje
en hij is zelf ook een goed verzorgde kerel.

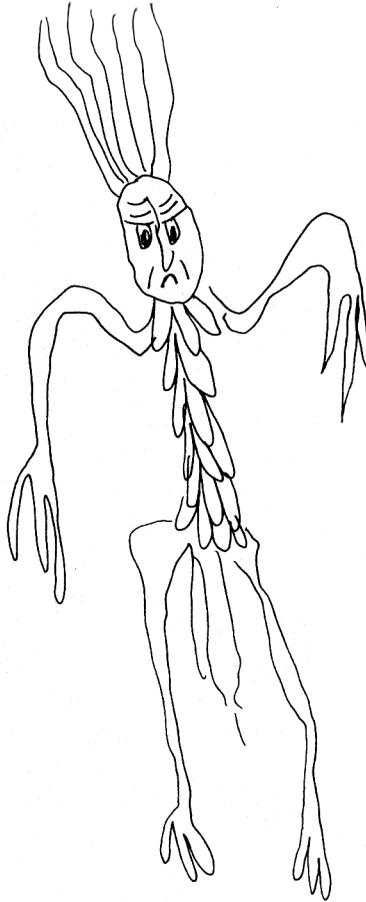
Pront is een woord met zeer ruime betekenis en dat geldt ook voor *fidant* dat waarschijnlijk van Frans *vigilant* (wakker) komt. Als variant voor *fidant* hoorden we ook *piekelant*.

Op ted de ruggestrang smere kan noit gin kaod.

Op tijd de wervelkolom smeren kan nooit kwaad.

De *ruggestrang smere* betekent een rustpauze inlassen
en bij uitbreiding een borreltje drinken.

Ès ge in de rog spolt, dan kùm 't korremènneke oew haole.

Als je de rogge vertrapt, dan komt het korenmannetje je halen.

Spolle (en *verspolle*) hebben de betekenis 'in wanorde brengen'. Het korenmanneke is een van de vele boemannen waarmee kinderen werden bang gemaakt. (Vergelijk het *haokmènneke* dat in de put zou huizen en *d'n donkerman*.)

Ge schet nou wèl lillek in m'ne kraam.

Je schijt nou wel lelijk in mijn kraam.

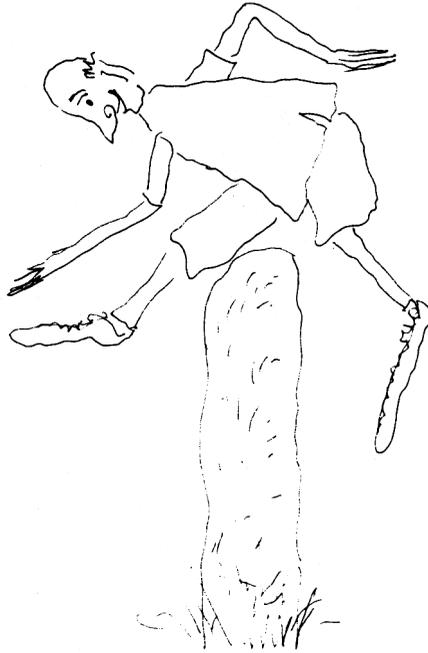
Je stuurt mijn plan helemaal in de war en komt wel zeer ongelegen.

'ne Smaak in m'ne mond of d'r 'n kat in gejongd hi.

Een smaak in mijn mond of er een kat in gejongd heeft.

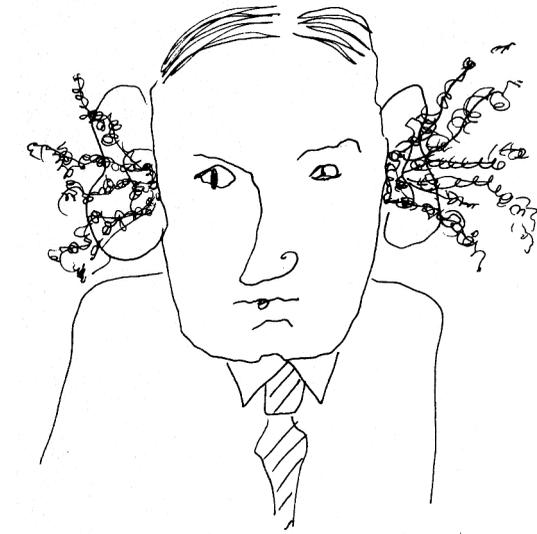
Gezegd wanneer men een heel vieze smaak in de mond heeft,
vooral na een stevige kater zoals bij het 'Aswoensdag gevoel'.

Hij springt nog vlot over 'n driejòrrige heg.

Hij springt nog vlot over een driejarige heg.

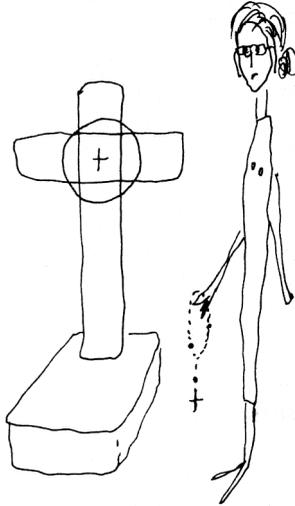
Hij is nog heel *gezwak*; vitaal en lenig. Gezegd van een ouder persoon.

Bé hum groeit de spurrie in z'n orre.

Bij hem groeit de spurrie in zijn oren.

Gezegd van iemand die zeer vuile oren heeft.

**Lót stèrve die stèrve wil, zin de pestoor,
ès ons meid mar noit gin weuw wordt.**

Laat sterven die sterven wil, zei de pastoor,
als onze meid maar nooit geen weduwe wordt.

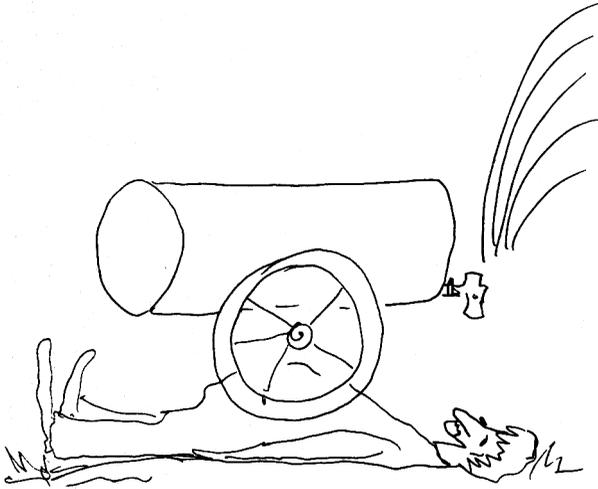
Typisch Brabants aan deze zeispreuk is het gebruik
van het bezittelijk voornaamwoord *ons* en de dubbele ontkenning *noit gin*.

De strante hen de halve wirreld.

De brutalen hebben de halve wereld.

Strant is een verkorting van *astrant* dat teruggaat op Frans *assurant*, zelfverzekerd.

Ge wordt alt van 'n strontkaar overreje èn noit van 'n rijtuig.

Je wordt altijd door een strontkar overreden en nooit door een rijtuig.

Je krijgt altijd de meeste kritiek van mensen die zelf boter op hun hoofd hebben.

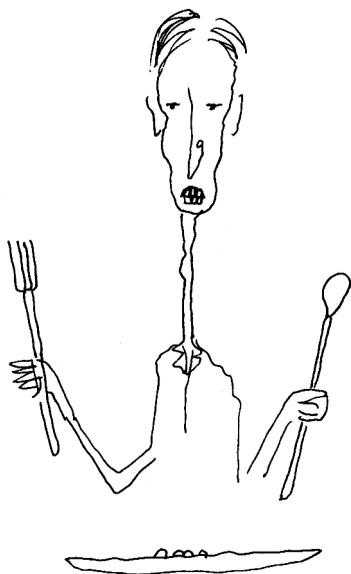
Ge zult strakke tusse twee stuul nog wèl in de aasse valle.

Je zult straks tussen twee stoelen in de as vallen.

Gezegd van iemand die maar niet kiezen kan uit twee mogelijkheden.

Opvallend is het dat *aasse* altijd meervoud is.

(Vergelijk Engels ashes)

Die kreg nie veul vur de taand.

Die krijgt niet veel voor de tanden.

Die krijgt niet veel te eten. *Taand* is een eenlettergrepig meervoud, zoals er veel in ons dialect voorkomen: *haor* (haren), *peul* (palen), *beum* (bomen), *dreuj* (draden), *been* (benen), *teen* (tenen), *steen* (stenen).

Hij is tètj mèlke.

Hij is taai melken.

Bij hem is moeilijk iets los te krijgen, zowel letterlijk (geld) als figuurlijk (iets gedaan krijgen). Het beeld is ontleend aan een koe die lastig melken is.

**'t Is zó wijd mis ès mar kan, zin d'n boer,
't pèrd gong kepot èn 't wijf worde beeter...**

Het is zo ver mis als maar kan, zei de boer,
het paard ging dood en de vrouw werd beter...

Gezegd wanneer iets helemaal verkeerd loopt.
Hier wordt de boer wel erg weinig emotie en vrouwvriendelijkheid toegedicht.

Ik lus van 't hil vèrke.

Ik lust van het hele varken.

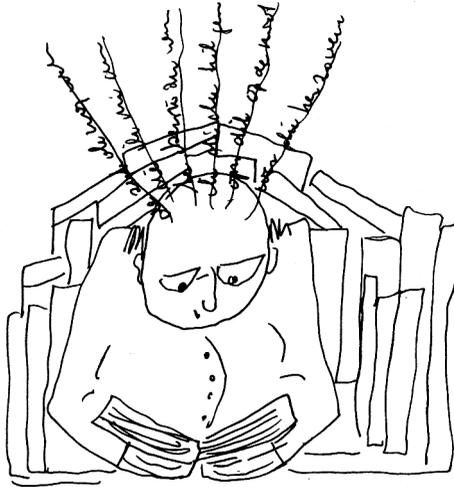
Dé spreuk voor goede eters die niet kieskeurig zijn.

Hij mènt dè-t-ie iets meer is ès 'ne rèchte vèrkesstart.

Hij meent dat hij iets meer is dan een rechte varkensstaart.

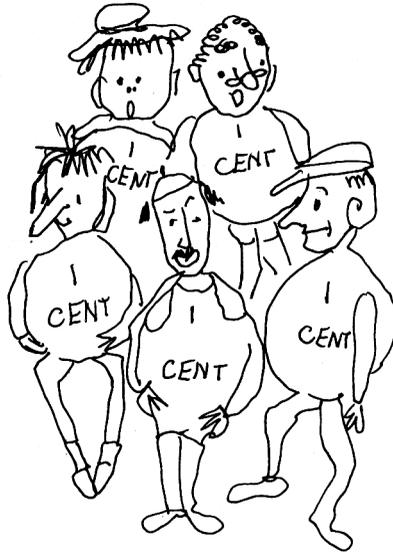
Gezegd van iemand die zich boven het gewone volk verheven voelt. Merkwaardig is de *rèchte vèrkesstart*; varkensstaarten plegen gekruld te zijn.

Gé verleet nog hil oew verstand.

Jij verleet nog heel je verstand.

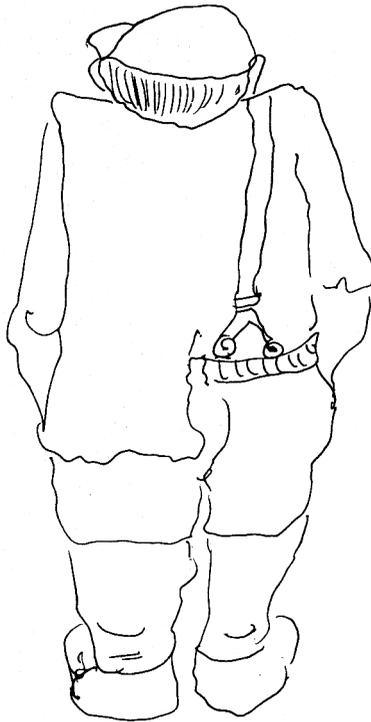
Gezegd van iemand die veel zit te lezen.

Daor zaat me ok vur veijf cène.

Daar zat me ook voor vijf centen.

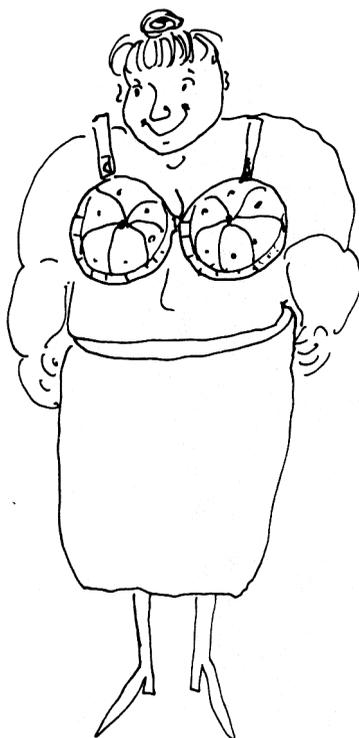
Er zat dus niet veel soeps.

Hij hi de vlag ùithange.

Hij heeft de vlag uithangen.

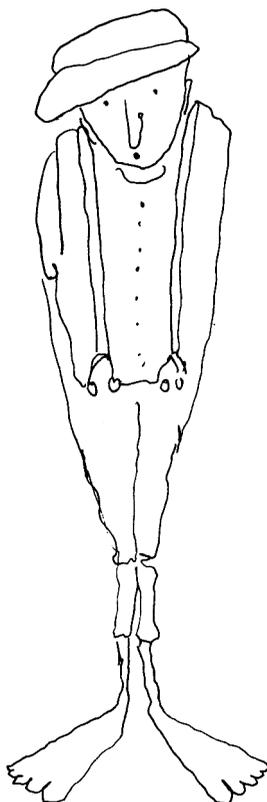
Hij heeft zijn hemd uit zijn broek hangen en loopt te 'vlagge'.

't Vlis is zwak, zin Bèrta Bùil èn ze droeg unnen éijzeren beehaa.

Het vlees is zwak, zei Bertha Buil en ze droeg een ijzeren beha.

Een zeispreuk die wel gebezigd wordt bij het zien van grove maatregelen.
(Het woord beha is taalkundig gezien mannelijk.)

Hedde kaauw voewte? Dè ge oew pèt ophaauwt.

Heb je koude voeten? Dat je je pet ophoudt.

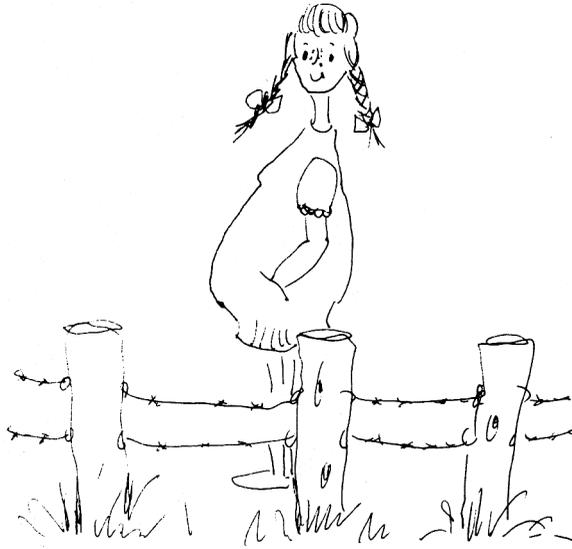
Als variant wordt het tweede deel wel gezegd als *dè ge oew haand in oew tèsse haauxt*
(dat je je handen in je zakken houdt).

Vrĳien onder een dak is schaand mar ok 'n gemak.

Vrĳien onder ěĳn dak is schande maar ook een gemak.

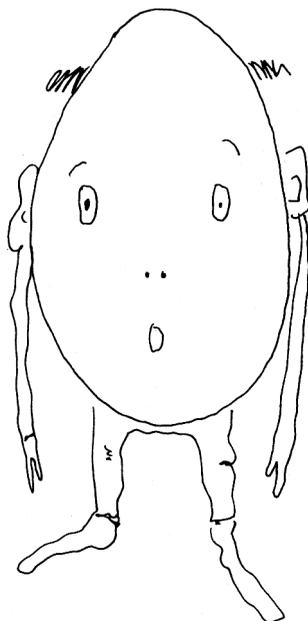
Het was grote schande wanneer er liefdesrelaties bestonden tussen de gezinsleden van de boer en het bedienend personeel. Dit gold ook voor meid en knecht onderling.

Vruug in de wèij, vruug vèt.

Vroeg in de wei, vroeg vet.

Deze spreuk kan letterlijk bedoeld worden, maar de betekenis kan ook inhouden dat jeugdige vrijerij zeer verraderlijk kan zijn.

Tieske waar zón zoft wéijnèij.

Tieske was zo' n halfzachte.

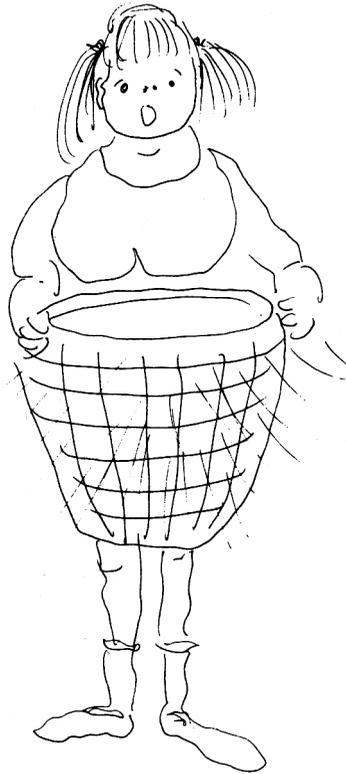
Zoft is zacht en 'n *wéijnèij* is een windei, een ei zonder schaal.

**Vruger weze ze de minse nao die nie nor de kerk gonge,
nou wéijze ze nao die wèl gòn.**

Vroeger wezen ze de mensen na die niet naar de kerk gingen,
nu wijzen ze na die wel gaan.

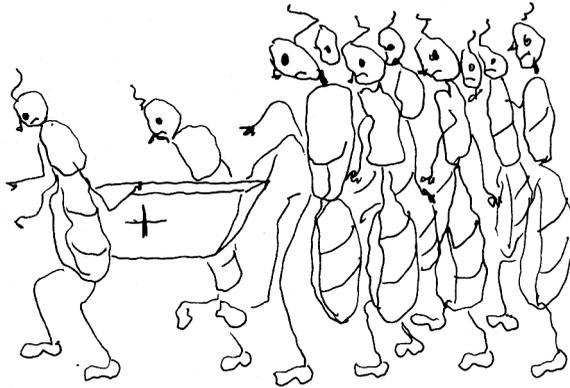
Zo veranderen de tijden en de mensen.

Wòtter haolen in 'n wasmaand, dè kan ze.

Water halen in een wasmand, dat kan ze.

Gezegd van een vrouw die geen enkele taak naar behoren kan vervullen.

Ès ge een zèikwùrm doodmakt, komme d'r tien op begraffenis.

Als je een mier doodmaakt, komen er tien op begrafenis.

Ongedierte laat zich niet gemakkelijk verdrijven.
Hetzelfde wordt soms gezegd van wespen.

Wè ge hier wint òn oew ziel, verspulde òn oew boks, zin d'n boer èn ie bleef in d'n biechstoewl òn 'ne spijker hange.

Wat je hier wint aan je ziel, verspeel je aan je broek, zei de boer en hij bleef in de biechtstoel aan een spijker hangen.

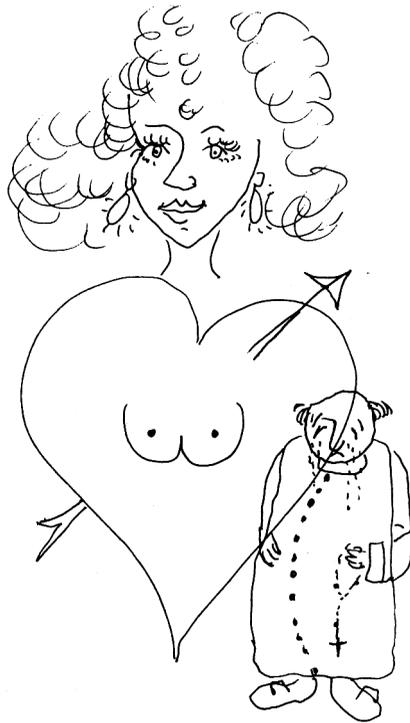
De biecht, zo leerden wij, was onmisbaar voor ons zielenheil. 'In staat van genade' met schoongewassen ziel konden we er na het sacrament weer even tegen.

Ze hen gin zittende kont.

Ze hebben geen zittende kont.

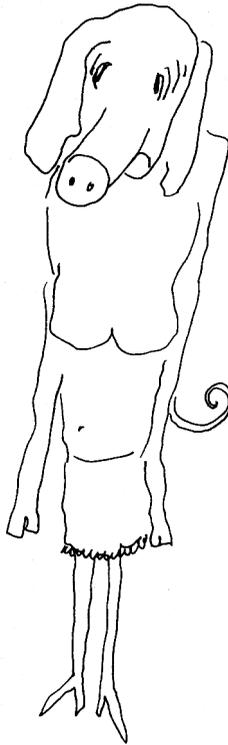
Gezegd van iemand die geen zitvlees heeft
en zo onrustig van aard is dat hij of zij nergens kan blijven zitten.

Ze is wèl 'n zonde wèrd..., al sti de pestoor d'r bé te janke.

Ze is wel een zonde waard..., al staat de pastoor erbij te janken.

Gezegd van een aantrekkelijke vrouwelijke verschijning. De toevoeging wijst erop dat de verleiding in zo'n geval groter is dan het geloof.

Ze kekt ès 'n zog die zèike moet.

Ze kijkt als een zeug die zeiken moet.

Ze kijkt aandachtig, maar enigszins wantrouwend.

Eerder verschenen van Cor Swanenberg:

- 1977 Vrimd.
- 1978 Van hemels licht en hellevuur.
- 1979 Krèk wèk wó.
- 1981 Van oorlog, overvloed en onvrede.
- 1982 Boerrejonges krintemik.
- 1982 Dur de bank hene.
- 1982 Laacht 's lekker.
- 1983 Het land van de leeuwerik.
- 1984 Het teken van de grutto.
- 1984 En we laache vort...
- 1986 Wiej wè bewaort...
- 1987 De Brabantse koffietafel.(Met Nelleke de Laat)
- 1987 Diej he' wè...
- 1988 Zin 't wefke...
- 1989 Beroepen op z'n Brabants.
- 1990 Een boeketje Shakespeare.(Met Nelleke de Laat)
- 1990 De Spiegel van Dree de Kapper.
- 1990 Jikkés merante!
- 1991 En ze waar al 80 jaor maagd...
- 1991 Goeien aard.
- 1991 Wèsse dinne, wèsse doen.
- 1991 Heddet al geheurd?
- 1991 De blankboom.
- 1992 Brabant is another cup of coffee.(Met André Riether)
- 1992 Dree Drie.
- 1992 Daor stòdde me' oew zweetvoewte.
- 1993 Brabo de Lampesnuter.
- 1993 Onder ons gezegd... in Brabant. (red.)
- 1993 Z'is wèl 'n zonde wèrd...
- 1993 We blijven lachen.
- 1994 Vlinders bij de vlam.
- 1994 Zin 't wefke en ze waar al 80 jaor maagd. (Samengevoegde heruitgave)
- 1995 't Brabants ketierke.

- 1996** Brabantse Blomme.
- 1996** Eige grèij. (Met Jos Swanenberg)
- 1997** Zo de dingen gingen.
- 1997** Brabantse Kèrst.
- 1998** Brabantse Beestjes (Met Jos Swanenberg)
- 1998** Oei oei.
- 1998** Shakespeare in vier. (Met Nelleke de Laat)
- 1999** Zanger van 't Zuiden. Gedenkboek Ad de Laat. (red.)
- 2000** Vergeete grèij. (Met Jos Swanenberg)
- 2000** De Brabantse Koffietafel (Herzien. Met Nelleke de Laat)
- 2001** Lachen over de dood.
- 2001** Hart voor de Sint-Jan. (red.)
- 2002** Het beste van Klaas van Bètte.
- 2002** Oost-Brabants (Met Jos Swanenberg)
- 2002** Lachen om het leven.
- 2003** De beeter helft van Klaas van Bètte.
- 2003** Oost-Brabantse Streekwoorden.
- 2003** Wiej wè bewaort diej he' wè. (Samengevoegde herziene uitgave)
- 2003** Waarom Hertog Jan moet blijven varen.
- 2004** West-Brabantse Streekwoorden. (Met Michel de Koning)
- 2005** Tien èn Ant, Klaas èn Bèt èn aander schön volk
- 2005** Tussen vroeger en vandaag...
- 2005** Dividivi en stampot. Taalkundige beschouwingen.
- 2006** Mi de muziek mee

De cd's van Cor Swanenberg verschenen voor het merendeel bij Visco, Rosmalen. De meeste van zijn boeken werden gepubliceerd bij Uitgeverij Van de Berg, Almere Enschede.